

Självständigt arbete på avancerad nivå

Independent degree project – second cycle

Huvudområde: Pedagogik

Major Subject: Education

Bland skolvägrare, skolkare och korridorsvandrare

- en fenomenografisk studie av pedagogers uppfattningar och handlingsberedskap avseende skolfrånvaro

Ingela Åhslund

Mittuniversitetet

MID SWEDEN UNIVERSITY

Campus Härnösand Universitetsbacken 1, SE-871 88. Campus Sundsvall Holmgatan 10, SE-851 70 Sundsvall.

Campus Östersund Kunskapens väg 8, SE-831 25 Östersund.

Phone: +46 (0)771 97 50 00, Fax: +46 (0)771 97 50 01.

MITTUNIVERSITETET

Avdelning för utbildningsvetenskap

Examinator: Christina Segerholm, christina.segerholm@miun.se

Handledare: Catharina Höijer, catarina.hoijer@miun.se

Författare: Ingela Åhslund, inno0002@student.miun.se

Utbildningsprogram: Pedagogik (AV) 30 hp

Huvudområde: Pedagogik

Termin, år: VT, 2014

Abstrakt

Syftet med denna studie var att öka kunskapen avseende pedagogers uppfattningar gällande skolfrånvaro samt om dessa uppfattningar leder till skillnad i handlingsberedskap det vill säga hur de anser att skolan måste arbeta med frånvarande elever. För att kunna identifiera och beskriva de förekommande uppfattningarna genomfördes en fenomenografisk studie. Det empiriska materialet består av intervjuer med åtta pedagoger. De erhållna beskrivningskategorierna diskuterades utifrån Bourdieus begrepp fält, kapital, habitus som fått utgöra det teoretiska ramverket. Resultatet tyder på att pedagogerna i stor utsträckning kopplar skolfrånvaron till brister hos eleven och dess hemförhållanden. Detta kan utifrån Bourdieu förstås som att de frånvarande eleverna har en avsaknad av kulturellt och socialt kapital som leder till ett oförenligt eller grumligt habitus i förhållande till kraven i skolan. Detta kan innebära att skoltillvaron blir alltför komplicerad och belastande. Avseende handlingsberedskapen framträdde två perspektiv. Ett där pedagogerna inte tyckte att skolfrånvaron var deras ansvar. Detta visade sig tydligast hos de pedagoger som också la ansvaret för skolfrånvaron hos individen. I det andra perspektivet framhölls skolans roll både som bärare av svårigheterna och som den som måste anpassas efter eleverna. Studien tyder därmed på att det finns en överensstämmelse mellan ett visst sätt att uppfatta de bakomliggande orsakerna till frånvaron och pedagogernas handlingsberedskap.

Keywords

Bourdieu, handlingsberedskap, pedagogers uppfattningar, skolfrånvaro

Innehållsförteckning

Abstrakt

Inledning	1
Bakgrund	2
Tidigare forskning	2
Teoretisk referensram	4
Syfte	6
Metod	7
Fenomenografi	7
Genomförandet	7
Etiska överväganden	10
Studiens tillförlitlighet	11
Resultat	12
Studiens utfallsrum avseende skilda sätt att uppfatta orsakerna bakom skolfrånvaron	12
Studiens utfallsrum avseende handlingsberedskap	16
Diskussion	18
Metoddiskussion	18
Resultatdiskussion	19
Referenser	25
BILAGA 1: Missiv till intervjupersoner	
BILAGA 2: Intervjuguide	

Inledning

Sverige har en lång tradition av att försöka skapa utbildningsmöjligheter för så många som möjligt. Redan när folkskolestadgan infördes 1842 var det för att skapa större jämlikhet och ge utbildningsmöjligheter till alla oberoende av vilken samhällsklass de tillhörde (Allodi, 2007). Då målsättningen varit att genom skola skapa ett bättre samhälle blir frånvarande elever ett problem. Skolfrånvaron blir också en angelägen fråga då många forskare har identifierat ett tydligt samband mellan en lyckad skolgång och barn och ungas hälsa och utveckling (Berlin, Hjern & Vinnerljung, 2010; Hirschi, 1969; Minkkinen, 2013; Nilsson, 2013). Ur ett individperspektiv kan forskarna se att de elever som går ut åk 9 med låga eller ofullständiga betyg löper högre risk att hamna i kriminalitet, drogberoende eller utveckla psykisk ohälsa (Berlin et al, 2010; Nilsson, 2013).

När frånvarande elever diskuteras brukar man i forskningen skilja på skolkare, korridorsvandrare och hemmasittare (Strand, 2013). Det gemensamma för alla tre grupper är att de i de flesta studier har en frånvaro som överstiger 30 procent. Skolkarna och korridorsvandrarna hittar ofta belöningar utanför skolan och klassrummet medan hemmasittarna (skolvägrarna) ofta är behäftad med psykisk ohälsa (Ek & Eriksson 2013; Kearney 2007). Det gemensamma för alla tre grupper är att de, som nämndes i inledningen, löper en högre risk att hamna i kriminalitet, drogmissbruk eller psykisk ohälsa (Berlin et al, 2010; Nilsson, 2013).

Skolan och de pedagoger som finns där blir således betydelsefulla för barn och ungas utveckling därutav intresset för att studera vilka uppfattningar kring skolfrånvaro som fanns hos dem som möter eleverna varje dag. Att öka kunskapen om pedagogers varierande uppfattningar kan ge en bakgrund och en djupare förståelse hur praktiken i skolan ska kunna utvecklas för att förhindra och förebygga att elever får en problematisk frånvaro (Larsson 1987).

Bakgrund

I denna del redovisas tidigare forskning avseende skolfrånvaro och skolvägran. Avsnittet inleds med individ- och familjeperspektivet, för att sedan övergå till de studier som gjorts för att belysa även skolans roll, det vill säga organisationsperspektivet. Avslutningsvis redogörs för Bourdieus begrepp och delar av hans teorier som användes som teoretisk referensram i diskussionen av resultatet.

Tidigare forskning

Såväl historiskt som i aktuell forskning om elevers svårigheter i skolan, tenderar fokus att ligga på individen och inte på vad som händer i mötet med strukturen det vill säga skolan. Skolfrånvaro tolkas bero på olika psykiatriska diagnoser, riskbeteenden och funktionsnedsättningar men även på elevens familjesituation (Kim & Page, 2012; Teasley, 2004). Det kan vara svårt att urskilja vad som i de enskilda elevernas historia har varit den huvudsakliga anledningen till att den slutade gå i skolan då det ofta finns ett komplext samspel mellan en rad faktorer både individuella, familje- men också organisations relaterade (Boylan & Renzulli, 2014; Crain- Dorough, 2003).

Orsaker till skolfrånvaro som kan kopplas till individen

Flertalet forskningsstudier ser ett samband mellan elever med hög skolfrånvaro och olika psykiatriska diagnoser (Ek & Eriksson, 2013; Kearney, 2007; Strand 2013). Ett exempel på detta är Kearney (2008) som har analyserat amerikanska studier publicerade under perioden 2000-2007 avseende elever med en problematisk frånvaro. Han kunde se att separationsångest, autismsektorstörning, depressioner och adhd förekom hos 70 procent av de frånvarande eleverna. En elevgrupp som framförallt uppmärksammas och löper högre risk att bli hemmasittare är elever med olika autismdiagnoser eftersom den diagnosen kan innebära en svårighet i att förstå sammanhang, tolka sociala koder och strukturera sin skoldag (Ek & Eriksson, 2013; Kearney, 2007).

Kearney (2008) kunde utöver de psykosociala svårigheterna se att även somatiska sjukdomar som astma, huvudvärk och magsmärtor kan finnas bakom långa frånvaroperioder. En frånvaro som kan leda till att en elev missar skolan under längre tid och därigenom får svårt att ta sig tillbaka, särskilt om sjukfrånvaron samvarierat med någon psykiatrisk diagnos (Kearney, 2008).

Under de individanknutna orsakerna sorteras således svårigheter som har sin grund i olika neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, psykiska och fysiska åkommor.

Orsaker till skolfrånvaro som kan kopplas till familjen

Utöver de enskilda elevernas svårigheter eller funktionsnedsättningar visar studier att många elever med en problematisk skolfrånvaro också lever i hemförhållanden som inte stöttar och gynnar deras skolgång (Corville- Smith, Adams, Dalicandro & Ryan, 1998; Kim & Page, 2012; Teasley, 2004). Det forskarna såg var att många av eleverna som hade hög frånvaro levde i familjer där det fanns föräldrar som var aktiva i missbruk eller hade psykisk ohälsa. Det kunde också finnas svåra konflikter inom familjen som fick barnet att må dåligt.

Utöver missbruk och psykisk ohälsa såg Adams et al. (1998) och Kim & Page, (2012) att generellt i de skolfrånvarande elevernas hemförhållanden fanns inkonsekventa regler och lägre anknytning till föräldrarna.

Orsaker till skolfrånvaro som kan kopplas till skolan

De studier som redovisas under denna rubrik har inte renodlat granskat skolan utan i stor utsträckning syftat till att se hela elevens situation. Fokus har varit att beskriva den komplexa problembilden som ofta finns bakom ett skolfrånvarande barn eller ungdom med utgångspunkt i skolans arbete.

Flertalet forskningsstudier lyfter fram relationen mellan elev och pedagog (Adams et al, 1998; Haynes, Emmons & Ben-Avie, 1997; Strand, 2013; Öhman, 2007). De ser avsaknaden av anknytning som en av de betydelsefullaste orsakerna bakom elevers problematiska frånvaro. Bemötandet av lärare och övrig personal i skolan kan vara avgörande för om en elev slutar att gå i skolan.

Ytterligare en betydande relation i skolan är den mellan elev och elev. Gastic (2008) såg att elever med hög frånvaro också trivdes sämre i skolan och oftare hade blivit utsatta för mobbning. Mobbning i sin tur ökar risken för att den utsatte eleven blir en skolkare och får disciplinära svårigheter med stora akademiska kostnader.

Adams et al. (1998), Crain-Dorough (2003) och Strand (2013), såg i sina intervjustudier att elever som inte fick det stöd de behövde för att klara undervisningen löpte en ökad risk att hamna i en problematisk frånvarosituation. När otillräckligt stöd diskuteras här är det elever med uttalande läs-, skriv- eller räknesvårigheter som inte fått det tillrättaläggande och anpassning som skolan är skyldig att ge dem. Crain-Dorough kallar dem ”Educational mortalities”, vilket är ett mycket målande uttryck för en skolfrånvaro som är orsakad av brister i skolans åligganden.

Strategier för att förhindra och förebygga skolfrånvaro

Oberoende av vilka orsaker som ligger till grund för att en elev är skolfrånvarande behövs det åtgärder i skolan för att skapa möjlighet för en elev att komma tillbaka efter en lång frånvaro. Det som lyfts fram i de få studier som är gjorda med fokus på att identifiera framgångsrika strategier är som tidigare nämnts pedagogernas relationsskapande arbete och att skolan tidigt kan identifiera elever som börjar få hög frånvaro och utifrån det skapa ett gott samarbete med barnets föräldrar (Haynes et al.1997; Strand, 2013; Öhman, 2007)

Relationsskapande arbete innebär att pedagogerna aktivt arbetar för att det skapas god anknytning mellan elever och pedagoger på skolan genom att elever får bekräftelse och ett bra bemötande. Det är också viktigt att det skapas ett tryggt klimat mellan eleverna och att mobbning förebyggs och bekämpas (Strand, 2013). När det gäller att få tillbaka elever som redan har hög frånvaro är det också av vikt att skolan har ett gott samarbete med föräldrarna.

Som tidigare nämntes, utöver goda relationer och ett bra skolklimat är det viktigt att skolorna tidigt kan identifiera elever som av olika anledningar inte kommer till skolan. Både elever som har anmald frånvaro och de som har ogiltig, oanmald frånvaro. Detta för att insatser tidigt ska kunna sättas in och att vägen tillbaka inte blir för lång (Strand, 2013; Öhman, 2007).

Sammanfattning

Utifrån de studier som redovisas i den tidigare forskningen kan skolfrånvaron förstås som ett resultat av flera olika kombinationer av belastande faktorer i elevens liv. Det kan vara olika psykiatriska problem så som ångest, depression eller diagnoser som autism eller adhd. Undersökningarna visade också att många elever med hög frånvaro befann sig i en utsatt livssituation med till exempel föräldrar i missbruk. När det gäller skolrelaterade bakomliggande faktorer ser man elever som har en svag anknytning till skolans personal, konfliktfyllda relationer till andra elever samt bristfälligt tillrättalagd undervisning. Få studier hittades som hade ett mer övergripande perspektiv på elevers frånvaro, det vill säga både beskrev elevens situation och dess relation till skolan. Inga studier hittades som utgick från pedagogerna trots att de förebyggande och förhindrande strategierna bygger på att pedagogerna kan bygga goda relationer och goda rutiner kring frånvaro. Utifrån Bourdieu som kommer att presenteras närmare i nästa stycke kan pedagogerna ses som kulturella intermediärer, enkelt beskrivet som de som i praktiken skapar, upprätthåller och överbryggar skolkulturen (Bourdieu, 1994; Broady, 2007).

Teoretisk referensram

I följande avsnitt redovisas den teori som användes i diskussionen kring studiens utfallsrum. Bourdieus begreppsapparat användes för att informanternas uttalanden skulle kunna förstås i ett större sammanhang, en tolkning av det som händer mellan individen och strukturen (Lundqvist, 2010).

Bourdieu

Enligt Bourdieu kan skolan ses som ett socialt fält där olika aktörer ska försöka få inträde, utföra sitt arbete och utifrån det göra vinster: både symboliska och materiella (Broady, 1988). På fältet pågår också en ständig kamp om det som uppfattas gemensamt och värdefullt, det Bourdieu kallar resurser. Kampen om resurserna ger upphov till att hierarkier skapas (Broady, 1988).

Bourdieu menade att skolan och pedagogerna har två funktioner, dels att förmedla och lära ut ett framgångsrikt kulturellt tillvägagångssätt dels att reproducera skolan (som institution) samt samhällets kulturella och ideologiska grundvalar (Bourdieu, 1977). Ett annat sätt att uttrycka det är att skolan har till uppgift att sortera ut de elever som har förutsättningar att klara högre studier och de som inte har det och, som tidigare nämnts, vara kulturella intermediärer det vill säga överbrygga den klyfta som kan finnas mellan skolkulturen och de elever som finns i skolan (Broady, 1998).

Genom att medvetet eller omedvetet dominera fältet upprätthåller pedagogerna reglerna och kan samtidigt utöva ett förtyck mot de elever som inte uppfyller normerna (symboliskt våld). Med symboliskt våld menar Bourdieu ett mildt, omärkligt våld som offren inte ser och som huvudsakligen utövas på rent symbolisk väg, via till exempel kommunikation och kunskap eller via misskännande, erkännande och i extremfallet känslor (Bourdieu, 1999; Broady, 1998).

På fältet eller i skolan finns det en rad åtråvärda resurser eller kapital (Broady, 1988). De elever som har högt kulturellt kapital är värtaliga, allmänbildande och vet hur man för sig i olika miljöer. Dessa elever uppfattas ofta som begåvade av pedagogerna. Ett rikt socialt kapital innebär att en persons nätverk (kompiskrets, familj) gör att personen får ta del av andras kulturella och ekonomiska kapital. Det vill säga att det som bestämmer om det

sociala kapitalet får positiva eller negativa effekter är den makt som individens nätverk har (Broady, 1988).

Ett annat viktigt begrepp hos Bourdieu är habitus . Habitus formas av de erfarenheter och den position en individ har på fältet. Habitus gör att du som individ vet hur saker fungerar och vad som förväntas av dig. Ditt handlande blir således avhängigt ditt habitus (Broady 1998). I skolan kan ett önskvärt skolhabitus bestå av en kombination mellan att agera enligt förväntningarna, förstå sociala koder och att ha rätt stöd och förväntningar hemifrån (Poroma, Holmlund., & Hult, 2012). Poromaa et al. menar att habitusskillnader kan transformeras till lämpliga eller olämpliga elevbeteenden.

Dessa tre begrepp kan inte ses frikopplade från varandra, då kapitalet är verkningslöst utan en marknad, det vill säga det får sitt värde i förhållande till ett fält och att kapitalet i sig förkroppsligas och existerar i en persons habitus. Habitus i sin tur konstituerar fältet som meningsfullt (Börjesson, 2002).

Att göra studier ute på skolor blir intressant då det enligt Bourdieu är genom aktörernas praktik de objektiva strukturerna sätter sig och blir så kallade dispositioner. Det vill säga formar en individs synsätt om sig själv och om sin värld (Olesen & Pedersen, 2004). För denna studie blev det intressant att se vilka kännetecken på fält som kunde identifieras i informanternas uttalanden och hur informanterna såg på elevers kapital och habitus i förhållande till skolans två funktioner.

Syfte

Syftet med den föreliggande studien var att undersöka om det finns en variation mellan pedagogers uppfattningar av orsakerna bakom skolfrånvaro samt om dessa uppfattningar leder till skillnad i handlingsberedskap, det vill säga hur de anser att skolan måste arbeta med skolfrånvaron. Genom att identifiera och beskriva de uppfattningar pedagogerna gav uttryck för hoppas jag att studien bidrar till ökad kunskap som kan användas i arbetet med att utveckla skolans praktik.

Detta syfte ska uppfyllas med hjälp av följande forskningsfrågor:

- Vilka skilda uppfattningar om skolfrånvaro ger pedagogerna uttryck för?
- Vilka skilda uppfattningar om arbetet med de frånvarande eleverna ger pedagogerna uttryck för?
- Hur förhåller sig pedagogernas uppfattningar av skolfrånvaro till den handlingsberedskap de anser vara nödvändig?

Metod

Syftet med studien var att studera möjliga variationer i pedagogers uppfattningar av de bakomliggande orsakerna vid skolfrånvaro samt om dessa uppfattningar leder till skillnad i handlingsberedskap. För att kunna urskilja skillnader valdes en fenomenografisk ansats.

För att motivera val av ansats presenteras först den fenomenografiska forskningsmetoden, därefter beskrivs och diskuteras de metodologiska övervägandena som varit aktuella för denna studie.

Fenomenografi

Fenomenografin har sitt ursprung vid den pedagogiska institutionen vid Göteborgs Universitet. Det var en forskargrupp, Inom-gruppen (Inläring och Omvärldsuppfattningar) ledd av Ference Marton som utvecklade forskningsmetoden med rötter i inlärningspsykologin (Alexandersson, 1994). Inom-gruppens utgångspunkt var att försöka se vilka samband det fanns mellan hur människor tänker om lärandet och på vilket sätt de sedan väljer att studera. Senare fenomenografisk forskning har också fokuserat på hur företeelser i världen uppfattas olika och har skild innebörd för människor, vilket utökade metodens användningsområden (Alexandersson, 1994; Kroksmark, 2007). Fokus är således inte objektiva sanningar utan snarare hur människor uppfattar sin omvärld. För att kunna göra detta skilde Marton (1981) på första och andra ordningens perspektiv. Det kan förklaras så att första ordningens perspektiv innebär att forskaren själv beskriver sådana aspekter av verkligheten som är av intresse. I andra ordningens perspektiv menar Marton att forskaren försöker beskriva variationen i människors och i detta fall pedagogers sätt att erfara, uppfatta ett fenomen.

I denna studie är det variationen i hur pedagoger uppfattar orsakerna bakom skolfrånvaro och hur de tänker om arbetet som är i fokus eftersom dessa uppfattningar kan ge en ökad förståelse för, och en möjlighet att utveckla strategier för, att förebygga och få tillbaka frånvarande elever till skolan. Det som ytterligare talar för en fenomenografisk studie är att den utgår från pedagogerna vilket kan medföra att resultatet av studien känns angelägnare och att det som synliggjorts i studien kan utgöra underlag för fortsatta diskussioner.

Genomförandet

I genomförandet av studien har den grundläggande arbetsgång som utvecklas för den fenomenografiska forskningen följts (Alexandersson, 1994).

Arbetsgången innehåller följande steg: urvalsförfarande, datainsamling och databearbetning. Alexanderssons arbetsgång utgör rubriker i detta kapitel med tillägg för etiska överväganden och studiens tillförlitlighet.

Urvalsförfarande

Fenomenografin används för att identifiera kvalitativt skilda uppfattningar som kan finnas inom en informantgrupp. Därför är det viktigt att undersökningsgruppen inte blir för homogen då det föreligger en risk att nyanser och variationer i människors sätt att tänka aldrig kommer fram

(Alexandersson, 1994). Forskaren har därför en möjlighet att handplocka sina informanter. Det är naturligtvis viktigt att de intervjuade har kunskap om det fenomen som undersöks, men det är bra om de har olika erfarenheter av det som utgör studiens fokus.

Alexandersson (1994) och Cohen, Manion & Morrison (2012) menar också att det är bra om undersökningspersonerna har olika attityder, värderingar, utbildningsbakgrund, samt att det finns skillnader i kön, ålder och arbetsuppgifter. Detta för att få innehållsmässigt fylliga intervjuvar.

Åkerlind (2005) rekommenderar att i en fenomenografisk undersökning ha ett underlag på 10- 15 intervjuer för att kunna urskilja och skapa tillförlitliga kategorier. Detta är en åsikt som delas av Kvale (2007) men han påpekar att antalet informanter kan anpassas efter den tid och de resurser forskaren har till sitt förfogande. Den risk som Kvale uppmärksammar vid ett för litet urval är att resultatet inte går att generalisera mer än teoretiskt.

Det tänkta urvalet till denna studie var pedagoger från två högstadieskolor. Valet av skolor var det Kvale (2007) kallar ett bekvämlighetsurval och baserades på tidigare kontakt med skolorna och att personalgruppen utgjorde ett heterogent underlag i fråga om ålder, kön, utbildningsbakgrund och erfarenhet av skolfrånvaro.

Datainsamling och databearbetning

Intervju

Under april månad 2014 kontaktades de tänkta informanterna (pedagogerna) via mail (bilaga 1). Från den första skolan svarade endast fyra av 20 lärare ja till att delta. Jag valde då att åka ut till skolan och boka fler intervjuer bland de pedagoger som inte svarat på min förfrågan, vilket resulterade i att två ytterligare intervjuer kunde bokas. För att underlätta bokandet av undersökningspersoner på den andra skolan bokades intervjuerna i samband med att det fått mailet med förfrågan att delta i studien. Detta ledde till att två intervjuer till kunde bokas. Sammanlagt intervjuades åtta personer.

Forskningsfrågorna operationaliserades genom en intervjuguide (se bilaga 2) där frågorna delades in i två huvudkategorier ”fenomenet skolfrånvaro” samt ”handlingsberedskap”. Under dessa gjordes öppna frågeställningar med möjlighet till förståelsefördjupande följdfrågor då det inom fenomenografien är vanligast med intervjuer utan fasta svarsalternativ (Alexandersson 1994).

Intervjuguiderna testades sedan på tre lärare i en annan kommun än undersökningen gjordes i. Utifrån dessa intervjuer togs frågor bort och omformulerades.

Då en fenomenografisk intervju alltid ljudupptas för att senare transkriberas (Alexandersson, 1994, Kroksmark, 2007) spelades samtliga intervjuer in. Utöver ljudupptagningarna fördes anteckningar under intervjuerna. Där kunde miner, gester, tonfall och extra långa pauser antecknas. Dessa har ibland fått utgöra stöd när materialet analyserades till exempel när någon sagt något med emfas eller tvekat.

Intervjuerna som genomfördes ute på skolorna, inleddes med att pedagogerna blev informerade muntligt om syftet med intervjun, frågeställningar som låg till grund för undersökningen samt de forskningsetiska principerna. Jag frågade om informanten godkände att jag spelade in intervjun. Intervjuerna gjordes med en lärare i taget.

Tidsramen för intervjun var satt till 30 minuter. Denna tid hölls relativt väl, någon intervju var nästan 40 minuter medan någon var endast 22 minuter. En informant hade redan innan aviserat att den bara hade 30 minuter tillgodo innan den var tvungen att återgå till sin lektion. Detta kan ha påverkat dennes svar.

Databearbetning

Databearbetningen innebar att materialet analyserades och studiens beskrivningskategorier och utfallsrum togs fram för att kunna göra detta transkriberades och avidentifierades samtliga intervjuer. Vid avidentifieringen togs alla bakgrundsfakta bort som kunde göra det möjligt att härleda ett svar till någon enskild informant. Alla intervjuer gavs en beteckning (A,B,C, och så vidare). I enlighet med det jag lovat vid intervjuerna raderades sedan alla ljudupptagningar. Transkriberingarna gjordes så nära talspråket som möjligt vilket också rekommenderas (Alexandersson, 1994; Kroksmark, 2007). Det betyder att i möjligaste mån skriva ut pauser, suckar och hummanden. Även om transkribering kan vara tidsödande ger det forskaren en förtrogenhet med den data som den senare ska analysera.

Analys och tolkning av intervjuerna

Enligt Kroksmark (2007) börjar analysen av det empiriska materialet med att forskaren läser igenom det flera gånger. Detta för att upptäcka kvalitativa innehållsskillnader och få möjlighet att se materialet i sin helhet (intuitiv läsning). Dessa innehållsskillnader försöker forskaren belysa på ett systematiskt sätt genom att bilda beskrivningskategorier. Dessa beskriver hur människor i kollektiv mening uppfattar ett fenomen och utgör studiens utfallsrum.

I denna studie har de fyra faser som Alexandersson (1994) beskrivit använts för att strukturera och analysera intervjumaterialet:

1. Orientering – att bekanta sig med materialet

Alexandersson (1994) rekommenderar att som ett första steg i analysen bör forskaren försöka få ett helhetsintryck av materialet och därför bör det genomläsas ett flertal gånger. Denna genomläsning bör vara något ostrukturerad och öppen då den syftar till att forskaren ska bli förtrogen med sitt resultat och att väsentliga utsagor identifieras. Särskild uppmärksamhet bör riktas mot sådant som upprepas frekvent, betonas med pregnans, beskrivs konsekvent och utförligt (Alexandersson, 1994).

För denna studie innebar detta att det transkriberade materialet lästes igenom upprepade gånger. Detta trots att materialet redan kändes förtroget då transkriberingen gjorde att intervjuerna genomlyssnades flera gånger. Upplevelsen var så som när man kommer till en ny plats. Från början ser alla hus likadana ut men med tiden och promenader i området lär man sig hitta. Det som från början såg likadant ut har nu fått egen karaktär och är mycket lätt att skilja åt. Vid de första genomläsningarna tycktes informanternas utsagor tämligen lika, men efter några genomläsningar började skillnaderna utkristalliseras.

2. Jämförelse – att uppmärksamma likheter och skillnader

I den andra delen av analysarbetet försöker forskaren mer systematiskt se de uppfattningar som ligger bakom informanternas uttalanden. Uppfattningar är det oreflekterade och omedvetna som finns i det vi säger (Larsson, 1987). För att nå dessa uppfattningar söker forskaren ständigt skillnader och likheter i intervjuutsagorna (Alexandersson, 1994; Larsson 1987). För att kunna urskilja

variationen i materialet kan man kontrastera, det vill säga ställa informanternas svar mot varandra (Alexandersson, 1994).

För att kunna ställa informanternas svar mot varandra klipptes intervjuerna isär och de signifikanta utsagorna av ett område lades bredvid varandra. De variationer som kunde hittas fick utgöra en grund för en preliminär gruppering som sedan fick bilda kategorier. Denna procedur upprepades ett flertal gånger till det kändes som att det inte fanns fler möjliga utfall. Sedan jämfördes pedagogernas uttalanden mot varandra för att mer systematiskt hitta variation eller överensstämmelse.

3. Att kategorisera uppfattningar i beskrivningskategorier

När materialet genomlästs flertalet gånger och inga nytolkningar framträder kan detta vara ett tecken på en slags mättnad i analysarbetet (Alexandersson, 1994). Alexandersson menar att det är viktigt att dessa beskrivningskategorier är kvalitativt skilda åt och inte går in i varandra. Beskrivningskategorierna ska trots dess åtskillnad vara relaterade till varandra genom att de illustrerar olika uppfattningar om samma innehåll.

De tidigare preliminära kategorierna fick en fastare form och fick bilda studiens beskrivningskategorier. Även denna procedur fick upprepas flera gånger då osäkerhet uppstod om en tillförlitlig tolkning gjorts av intervjuutsagorna. De beskrivningskategorier som identifierats rubriksattes i förhållande till de identifierade uppfattningar som pedagogerna tycktes ge uttryck för.

4. Att studera den underliggande strukturen i kategorisystemen

Huvudresultatet i en fenomenografisk undersökning kallas för utfallsrummet och innehåller en mer systematisk analys av hur uppfattningarna förhåller sig till varandra det vill säga relationen mellan dem (Alexandersson, 1994). När denna del av analysen görs kan det uppträda två principiellt skilda kategorisystem (Alexandersson, 1994). I denna studie identifierade fyra beskrivningskategorier avseende skolfrånvaro: *Ett oenigt kollegium*, *Svårigheter hos eleven*, *Svag föräldraförmåga* och *Svag anknytning*. Avseende handlingsberedskap identifierades två: *Inte mitt ansvar* och *Skolan måste bli bättre*. Beskrivningskategorier utgör denna studies utfallsrum och huvudresultat. I diskussionen kommer ett resonemang att föras om hur de förhåller sig till varandra.

Etiska överväganden

För de etiska hänsynstagandena i denna studie användes Vetenskapsrådets Forskningsetiska principer för humanistisk- och samhällsvetenskaplig forskning (Vetenskapsrådet, 2011). Där anges fyra krav som måste uppfyllas för att undersökningen ska anses vara etisk riktig: informationskravet, samtyckteskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Samtliga informanter blev nogsamt informerade om syftet med studien och att deras medverkan var frivillig samt att de kunde avbryta när de ville.

Konfidentialiteten hanterades så att informanternas namn togs bort och ersattes av en bokstav. Informanterna kommer inte att kunna kopplas till en specifik skola. Ingen information som kan möjliggöra en identifikation kommer att ges ut. För att uppfylla nyttjandekravet raderades intervjuerna när de var transkriberade och kodade. Detta är för att ingen senare ska kunna komma över materialet och identifiera intervjupersonerna. Detta försvårar en vetenskaplig granskning av studien men var en angelägen fråga för informanterna.

Studiens tillförlitlighet

Avseende kvalitet och tillförlitligheten i en fenomenografisk studie är det viktigt att komma ihåg fenomenografins utgångspunkt och intresse. Här söks inte en objektiv sanning utan andra ordningens perspektiv, individers uppfattningar om deras omvärld. För denna studie innebär detta att det är hur pedagoger uttrycker sig om skolfrånvaro som undersöks och inte om de har korrekt kunskap eller förståelse för fenomenet. Enligt Alexandersson (1994) blir därför diskussionen om trovärdighet, noggrannhet och giltighet en diskussion om att mäta rätt, det vill säga är det fenomenet som mäts (validiteten) och med vilken precision genomfördes mätningen (reliabiliteten).

Alexandersson (1994) påpekar att tillförlitligheten blir en fråga om de erhållna beskrivningskategorierna verkligen representerar de intervjuades uppfattningar eller om de bara utgör en konstruktion av forskaren. För att kunna leva upp till en vetenskaplig standard är det viktigt att forskaren visar med citat belägg för den tolkning som gjorts (Alexandersson, 1994). Detta ger dessutom läsaren en möjlighet att följa och bedöma om forskarens antaganden varit korrekta. För att ytterligare stärka trovärdigheten kan forskaren ta hjälp av en medbedömare (Alexandersson, 1994). Medbedömarens uppgift skulle ha varit att bedöma om de redovisade uppfattningarna överensstämde med informanternas utsagor vilket inte blev möjligt i denna studie.

Resultat

I detta kapitel redovisas de uppfattningar av skolfrånvarons bakomliggande orsaker samt den handlingsberedskap som urskiljts i intervjuvaren. Resultatet syftar således till att redovisa de kvalitativt skilda beskrivningskategorierna och svara på de två första forskningsfrågorna. Orsakerna till skolfrånvaron och handlingsberedskapen kommer att hanteras som två skilda teman.

Det bör påpekas att kategorierna är rubriker under vilka informanternas utsagor samlats. Detta gör att kategorierna är frigjorda från de enskilda pedagogernas uttalanden. Kategorierna blir således beskrivande och övergripande, de beskriver den kollektiva uppfattningen så som den tolkats i studien. Inledande kommer de beskrivningskategorier redovisas som visar den variation som fanns när det gäller skolfrånvaron och orsakerna bakom den.

Studiens utfallsrum avseende skilda sätt att uppfatta orsakerna bakom skolfrånvaro

Gemensamt för de pedagoger som intervjuades är att de anser att skolfrånvaron är en viktig fråga och att hög frånvaro är en stark indikator på att skolan bör agera, gärna så tidigt som möjligt. Orsaken eller orsakerna som ligger bakom att en elev får hög frånvaro samt vad som krävs av pedagogerna för att både minska frånvaron och stötta de elever som har mycket hög skolfrånvaro har uppfattats olika mellan de pedagoger som deltagit i denna studie. Det är utifrån dessa variationer som beskrivningskategorierna är skapade.

Ett oenigt kollegium

Denna kategori innehåller de uppfattningar som visar att en viss oenighet finns inom kollegiet. Informanterna uttrycker detta som en önskan om en gemensam strategi som de uppfattar inte finns där:

- Vi hade det förut, men det bara rasade på något sätt. Det var inget som efterföljdes. Nu tror jag inte folk riktigt vet när man ska reagera riktigt.
(Intervju D)

-I och med att vi inte diskuterar någon form av gemensamhet är det ju det jag skulle vilja att vi gjorde. Jag skulle vilja i och med att vi inte diskuterar någon form av gemensamhet hur vi ska göra det här. Vill jag att vi börjar där att vi börjar diskutera det och sedan att vi handlar efter det. Nu vet jag att vi inte alltid kan använda samma modell då vi är olika och eleverna också men i alla fall någon gemensam röd tråd. (Intervju C)

Det framkom även i intervjuerna att det fanns en oenighet inom kollegiet på skolorna hur man i grunden skulle möta de skolfrånvarande eleverna:

-Samtidigt så, asså jag tror ju att det är eller handlar väldigt mycket om vad man har för grundsyn på ... På människor till och börja med. Ehm.. för asså nu har ju jag redan innan när jag utbildade mig till lärare så tyckte jag ju att många hade fel inställning, att man dömer ut folk för att de inte passar in i det

som man tycker att man ska vara och att man .. A..men att man, folk blir liksom utdömda. (Intervju F)

-Jag tror dessutom att man helt enkelt har andra förhållningssätt, lite olika värderingar i betydelsen att det finns en frånvaro. Jag tror inte att alla förstår vidden i skolfrånvaron, att det kan ge svårigheter för eleven att komma tillbaka. Så, ja, förhållningssättet uppmärksammas men det borde stå högre upp på agendan, och liksom tas tag i mycket tidigare. (Intervju E)

Skolfrånvaro var en fråga som samtliga informanterna upplevde som angelägen men hur skolorna skulle arbeta och förhålla sig till frånvaron skilde sig åt. I intervjuerna kunde också anas att det fanns olikheter både avseende elevsyn, lärarroll och det gemensamma arbetet rörande skolfrånvaro. Både i Intervju F och E kommer detta fram mycket tydligt. E säger till och med explicit att många har fel inställning till eleverna och syftar då på sina kollegor.

Svårigheter hos eleven

I denna kategori återfinns de uttalanden som tyder på att pedagogerna anser att skolfrånvaron orsakas av problem hos eleven.

-Jamen det är ju klart! Om man inte ens vet att Italien är ett land och att huvudstaden i Sverige heter Stockholm blir det svårt att klara högstadiet. Å, då blir det nog lätt att sluta gå hit, liksom vad ska man göra här?? Det måste bli så mycket man inte förstår. (Intervju G)

Det finns också uttalanden som visar att det finns en ordning, struktur, i skolan som eleverna måste förhålla sig till eller som de skolfrånvarande eleverna inte har förmåga att anpassa sig till:

- Det är någonting som gör att de inte orkar med det här traditionella sättet, tror jag. De har inte tålamod till det, det kryper i dem. (Intervju G)

-Det är något som gör att det är för svårt att vara i skolan..... Att man mår för dåligt för att orka med, att man misslyckas för mycket. (Intervju A)

Om kraven sa informanterna följande:

-Ja, t. ex. att man känner att kraven är för hög, man förstår inte vad man ska göra på lektioner. Materialet är för svårt och då låter man bli att gå på lektioner. (Intervju D)

-Jag tror att det inte bara är en sak som gör att det inte går, det byggs ju på och missar jag en hel del från början och sen så kommer jag tillbaks till skolan någon gång och så känner jag att det här var alldeles för svårt, jag fattar inte vad de pratar om.(Intervju D)

Något som inte berörts i de forskningsstudier som redovisades i bakgrunden var att det skulle kunna vara elevens attityd som var den utlösande bakomliggande orsaken till att eleven fick så svåra problem i skolan att den till slut väljer att lämna det. Detta var dock ett tema hos några av informanterna:

-Det är ju svårare, tror jag som pedagog att bemöta de som kanske inte är lika mjuka och trevliga och lyssnar. Asså, när det finns attityd problem att jobba med och speciellt om det är svårt att få med föräldrarna också (Intervju H)

-Jag tror att det kan vara så att det är lättare att det blir hemmasittare om det finns attitydproblem också. Att lärare kan få en mindre välvillig inställning. Att man inte vill hjälpa till på samma sätt. Att man inte lägger ned lika mycket energi och tid för det är svårt att möta någon som bara är dryg och otrevlig när man försöker hjälpa den. Jag tror att det kan vara... eh... en stor bidragande faktor till att det är många som blir hemma för att... (Intervju F)

-Vissa ungar bryr sig inte om något. Inget kan de och inget vill de lära sig. (Intervju H)

-Det är dom här som sitter i skolbänken, men inte gör något, "sitter av tiden", som jag är orolig för. De saknar motivation, och de förstår inte. Även om eleverna är ganska smarta. Har man tråkig attityd och ett dåligt språk, då får man hjälp, men inte annars, det tycker jag är svagheten nu. (Intervju B)

Flera informanter talar även om brister i självförtroendet som en orsak till att elever inte kommer till skolan eller in i klassrummet.

- Jag har ju stött på elever som har väldigt dåligt självförtroende, och tror sig själv inte kunna saker; inte tror sig kunna fixa det här med skolan, så att säga (Intervju A)

Citaten tyder på att det finns krav på både kunskaper och uppförande som eleverna inte klarar av att uppfylla. Att elever inte klarar av det traditionella sättet tolkar jag som att det finns normer för hur elever ska bete sig och hur arbetet i klassrummet ska se ut och dessa gör att elever tappat motivationen för undervisningen eller som informanten säger orken. Pedagogerna talar om låg självkänsla, tråkig attityd, kravkänslighet, alla dessa uttalanden kopplas tillbaka till eleven och dess egenskaper och svårigheter men inte till vad i skolmiljön som får eleven att reagera.

Svag föräldraförmåga

Utöver de orsaker som direkt kunde kopplas till de enskilda eleverna var det ett flertal av informanterna som uppehöll sig vid föräldrarnas roll vid skolfrånvaron. Framst framhölls otrygga hemförhållanden.

-Det kan ju vara jobbigt hemma, vara en jobbig hemsituation. Du kan ha föräldrar som är missbrukare, man är rädd att, inte vet jag, lämna hemmet ibland, man kan känna det jobbigt... att ta sig ut. (Intervju D)

-Ibland så tror jag att det behövs att vi ger föräldrarna en spark. Då tror jag att de känner att de har stöd. Det är jobbigt att vara förälder idag. Jag tror många föräldrar känner. Då är man för snäll och blir kompis istället. Man kapitulerar i uppdraget. (Intervju C)

-De avviker från lektioner, håller sig undan lärare och vad vi har fått höra kommer det här hemifrån. Att ni behöver inte bry er eller lyssna på lärare. Det i kombi med dåligt självförtroende, det här är elever som måste hävda sig. (Intervju G)

Informanternas svar tyder på en lågt förtroende för skolan hos både elever och föräldrar, vilket ibland resulterar i att eleven uteblir från skolan eller lektionen. Detta kommer till uttryck som en avsaknad av studievana eller engagemang för studierna. Detta är något som pedagogerna tycks uppleva en viss frustration kring då de inte riktigt vet hur de ska bemöta problemet. Det visar också i viss

mån på ett lågt förtroende från pedagogerna mot föräldrarna. I Intervju G uppger informanten en viss oro för att i förlängningen kan också bakgrunden begränsa elevernas självförtroende, vilket gör att de får en sämre ingång även i andra sammanhang.

Svag anknytning

Forskningsstudier visar att det är betydelsefullt för elever vilken anknytning de har till både pedagoger och andra elever (Adams et al, 1998; Haynes et al.1997; Strand, 2013; Öhman, 2007). Relationer och anknytning är också något som lyftes fram av pedagogerna som en framträdande orsak till att elever inte kommer till skolan både när det gäller relationen elev till elev och relationen elev till pedagog:

- Ja, det finns några elever här på skolan som liksom ger signaler och berättar om att de inte har någon naturlig umgängeskrets. Att man känner att man får tassa runt och kännas vid var man passar in just idag. (Intervju E)

- Ja, i första hand tror jag att det beror på bemötandet i klassrummet. Då tänker jag mig dels bemötandet från läraren, och från den övriga omgivningen; det vill säga klasskamrater och i det, vad är tillåtet att säga och inte säga. Samspelet mellan lärare och elever. (Intervju A)

-Frånvaron, beror dels på att de hellre sitter i korridorerna och dels på att på att det rör sig i såna kretsar. De fattar inte hur viktigt det är att man är med på lektionerna. (Intervju G)

Anknytning och relationer i skolan fungerar skyddande och motverkar uppkomsten av hög och ibland problematisk skolfrånvaro (Strand, 2013; Öhman, 2007). Trots det var det flera av informanterna som gjorde uttalanden som tydde på att de inte reflekterat över att eleven inte kände tillhörighet i skolan.

-Alltså, jag tror ju på det här skolfrånvaroprojektet, att det kommer in en utifrån som kan möta eleverna. Speciellt i det här fallen där, det asså man har "bränt" sig på skolan liksom att man känner att det .. Att alla är dum i huvudet, ingen bryr sig om mig och jag tänker inte vara här för det är bara skit ändå. Då tror jag att det är jätteviktigt att det är någon som kommer utifrån när man har misslyckats, alltså det bör finnas en sådan möjlighet att... (Intervju F)

-Då lyfte vi det till elevhälsan och skolsyster som tog kontakt. Där är vi just nu eller igår var vi där. Hon har pratat med eleven och eleven "oj, har jag varit borta så mycket? Det visste jag inte". (Intervju C)

I det sista uttalandet har inte pedagogen själv haft kontakt med eleven utan har först kontaktat elevhälsan och det blev skolsysters uppgift att prata med eleven. En möjlig tolkning kan vara att pedagogen inte hade en närmare relation med den aktuella eleven, då det inte kändes naturligt att det var den som var mentor som satte sig ner med eleven och försökte ta reda på varför eleven hade så hög frånvaro.

Generellt tycks informanterna ge uppfattningen att någon annan bör gå in och ta över då eleven inte längre har förtroende för skolans egen personal, detta för elevens eget bästa.

Studiens utfallsrum avseende handlingsberedskap

Under denna rubrik redovisas de beskrivningskategorier som identifierats när det gäller handlingsberedskap. I intervjuerna fick informanterna frågan hur de skulle vilja att arbetet med skolfrånvaro skulle organiseras. Där framträdde två typer av svar. Det ena var att det behövdes hjälp utifrån. Det andra var en tro på att kollegiet eller lärteamet själva kunde hitta en lösning om de arbetade tillsammans.

Inte mitt ansvar

Uttalandena som sorterades i denna underkategori gav intrycket av att pedagogerna upplevde skolfrånvaron som en så komplicerad eller svår fråga att de inte trodde att de själva hade kompetens att klara av det.

-Jag måste ju tänka på de andra eleverna. I mitt klassrum måste man kunna bete sig annars är det bättre de sitter där ute i korridorerna eller inte kommer hit. (Intervju B)

Detta uttalande tyder på en frustration över hur man som pedagog ska räkna till och då löser pedagogen detta genom att fokusera på de elever som finns kvar i klassrummet. I intervjuerna var i övrigt fokus på att koppla in stöd insatser så fort som möjligt, ibland till och med innan pedagogen själv talat med eleven.

-Då lyfte vi det till elevhälsan och skolsyster som tog kontakt. Där är vi just nu eller igår var vi där. Hon har pratat med eleven och eleven "oj, har jag varit borta så mycket? Det visste jag inte! (Intervju G)

-...Då tror jag att det är jätteviktigt att det är någon som kommer utifrån när man har misslyckats, alltså det bör finnas en sådan möjlighet att...(Intervju H)

Skolan måste bli bättre

Ett annat synsätt som också kommer fram under intervjuerna är att skolan och pedagogerna måste bli bättre på att möta de behov eleverna har. I både bemötande och men också i hur lektionerna planeras och utförs.

-Ja, sen såklart pratade jag med kollegor, berörda lärare, för att minska pressen på eleven. Det kändes viktigt att vi jobbade rätt med eleven på lektioner. Det blev liksom ett helhetsgrepp. (Intervju D)

- Det kan ju också vara undervisningens utformning, hur intressant undervisningen är. Hur tilltalande är det för den här eleven att gå till den här lektionen, vad ger den? Är det någonting som fångar elevens intresse? Eller känner eleven bara att; "nej, det här är ju hur tråkigt som helst"? (Intervju E)
Samma pedagog säger senare i intervjun

-Där tror jag vi har en stor vinst, att vi har ett gemensamt förhållningssätt där det inte finns några tveksamheter till att det här ligger på oss, även om det kan ligga lite på eleven, så ska vi ta på oss det mycket bättre. Hur vi ska bemöta och

förhålla oss till eleven, så att säga. Det ska finnas naturligt att man ska prata om det här. Här agerar vi så fort det är något, liksom. (Intervju E)

Svaren visar att det finns en vilja att förstå mer av elevens verklighet, att bättre förstå vad som händer i klassrummet och vad som gör att det blir så svårt att kliva in där. Anledningen är inte bara att förstå bättre utan också att tidigare kunna agera om en elev får ströfrånvaro. Att hitta vägar att ge det stöd som eleven behöver.

Sammanfattningsvis finns det i pedagogernas uttalanden och uppfattningar ett visst samband mellan de informanter som såg skolfrånvaron med utgångspunkt i elevens enskilda svårigheter och de som erfor störst hinder i arbetet med att stödja eleven. Pedagogerna uppfattade då inte de frånvarande eleverna som sitt ansvar utan tyckte att någon annan, med mer kunskaper, skulle ta över. Detta kunde tolkas som att skolfrånvaron uppfattades som en fråga pedagogerna kände sig osäkra inför och därför ville att någon annan skulle ta över. I ett fåtal intervjuer gavs det uttryck för en annan uppfattning där skolan skulle ändra och anpassa sin praktik efter elevernas behov.

Diskussion

Metoddiskussion

Syftet med denna studie var att identifiera hur variationen i uppfattningar av fenomenet skolfrånvaro ser ut samt om dessa uppfattningar leder till skillnad i handlingsberedskap. Genom att använda fenomenografisk ansats kunde en rad beskrivningskategorier identifieras och dessa utgör studiens utfallsrum och huvudresultat.

Inom den fenomenografiska forskningsinriktningen finns enligt Alexandersson (1994) en metodisk arbetsgång att följa och det mot denna som utförandet av studien värderas. Det första steget, urvalsförfarandet som i fenomenografin handlar om att skapa förutsättningar för att kunna se skillnader och likheter i de intervjuades utsagor. Intervjuerna gjordes på två skolor och med åtta pedagoger som informanter. Den första tanken var att bara använda en skola för att kunna göra en fallstudie, men på grund av få positiva svar till deltagande i studien fick pedagoger på ytterligare en skola tillfrågas.

Trots detta blev antalet informanter för lågt. Vid en fenomenografisk undersökning rekommenderas ungefär 10-15 intervjuer (Åkerlind, 2005). Spridningen på informanterna var dock tillfredställande då de varierade både avseende ålder, kön, bakgrund och erfarenheter. Detta bidrog förhoppningsvis till den spridning i uppfattningar som ligger till grund för de identifierade beskrivningskategorierna. Det ideala hade varit om informanter kunnat väljas ut mot även mot urvalskriterier gällande etnicitet, utbildningsbakgrund och antal år i yrket. Det är möjligt att fler intervjuer skulle ha resulterat i en större variation av uppfattningar och att beskrivningskategorierna skulle ha blivit tydligare men framförallt ger det något klena antalet intervjuer en svårighet i att generalisera resultatet.

Gällande nästa steg, datainsamlingen, valdes intervjuer då de kan ge en djupare förståelse för någons uppfattning av något (Cohen et al. 2011; Kvale, 2007). Till stöd i intervjusituationen användes en intervjuguide med frågeteman. Under de olika frågeområdena fanns det utrymme för förståelsefördjupande följdfrågor. Dessa frågor gav möjlighet till klargörande och en försäkran om förståelse av det informanterna menade. Det gav också informanterna en möjlighet att utveckla fler aspekter av till exempel orsakerna bakom skolfrånvaron.

Det är viktigt när en fenomenografisk undersöknings trovärdighet diskuteras att komma ihåg att det inte är objektiva sanningar som varit fokus för undersökningen utan andra ordningens perspektiv. Det vill säga hur pedagogerna uppfattat något (Larsson, 1987; Marton, 1981). Ett angreppssätt kan vara att förutsättningslöst ta sig an det empiriska materialet, det vill säga använda sig av ett induktivt angreppssätt. För denna studie innebar det att det inte på förhand fanns teorier som det empiriska materialet skulle vägas emot. I intervjuerna frågades det därför inte explicit kring fält, kapital och habitus.

Med hjälp av den fenomenografiska analysen som Alexandersson (1994) beskriver kunde fyra beskrivningskategorier gällande orsakerna bakom skolfrånvaron identifieras. Avseende handlingsberedskapen kunde två skilda uppfattningar särskiljas, ett där pedagogen omedvetet agerar för att bevara systemet och den andra där pedagogen ser sin främsta roll som utvecklare av

elevens förmågor eller kapital. Ett resonemang kring hur dessa kategorisystem hör ihop eller ibland utgör varandras förutsättning presenteras under resultatdiskussionen.

Ytterligare något som kan höja trovärdigheten är om två personer kan göra analysen var för sig innan en gemensam bedömning görs. Detta ökar en studies interbedömarreliabilitet. Tyvärr var detta inte möjligt i denna studie och det kan ses som en svaghet då det är jag som ensamt analyserat och tolkat pedagogernas utsagor.

Validiteten blir en fråga om de beskrivningskategorier som identifierades beskriver de uppfattningar pedagogerna hade och om den kategorisering som gjordes i denna studie är trovärdig? För att ge läsaren en möjlighet att bedöma detta har varje beskrivningskategori exemplifierats med citat ur de intervjuer som gjordes, detta utifrån Alexanderssons (1994) rekommendation.

Den genomgång av forskningsläget som gjordes i bakgrunden till denna uppsats ökar ytterligare läsarens möjlighet att bedöma trovärdigheten då det finns en transparens i vilken kunskap och förförståelse som fanns innan den empiriska delen av studien gjordes. Sen kan alltid frågor uppkomma när det gäller om rätt frågor ställdes vid intervjuerna och om tolkningen av pedagogernas uttalanden är den korrekta.

Reliabiliteten i sin tur avser frågor huruvida undersökningen utfördes på ett korrekt sätt. För att öka reliabiliteten har det tillvägagångssätt som Alexandersson (1994) beskrev följts noggrant. Att följa erfarna forskares arbetssätt och teorier kan borga för att det resultat som studien visar har en viss reliabilitet.

Generaliserbarheten handlar om detta resultat går att överföra till andra sammanhang. Överförbarheten blir som tidigare beskrivits svag då resultatet grundar sig på ett allt för litet intervjuunderlag. De kategorier som identifieras kan kanske tolkas som tendenser som behöver konfirmeras i ytterligare undersökningar.

Sammanfattningsvis finns det en del svagheter i denna studie där det låga antalet informanter och att endast en person gjort tolkningen av det empiriska materialet utgör de allvarligaste. Ytterligare kan alltid frågor ställas kring hur väl det tolkade resultatet stämmer med de intentioner pedagogerna hade vid intervjuerna. Flera försiktighetsåtgärder, så som erkänd metod och teoribildning har används för att öka undersökningens giltighet. De citat och den bakgrund som presenterats ger dessutom läsaren en möjlighet att själv bedöma trovärdigheten i studiens resultat.

Resultatdiskussion

De beskrivningskategorier som framkom i analysen av intervjuvaren utgörs av de uppfattningar som tycktes finnas på kollektiv nivå och därför blir det angeläget och möjligt att försöka förstå dessa i ett större sammanhang. För att kunna göra detta kommer studiens resultat vägas mot och diskuteras utifrån den tidigare forskningen på området samt Bourdieus begrepp och teorier.

Resultatet som avtecknat sig i kategoriseringen pekar på att det finns en koppling mellan sättet att se på elevers frånvaro och hur de intervjuade pedagogerna såg på orsakerna bakom elevernas frånvaro. Den mest utbredda uppfattningen hos informanterna var att frånvaron kunde kopplas till olika tillkortakommanden hos eleven eller elevens familjesituation.

Tillkortakommanden, vilka kan tolkas som en avsaknad utav kapital (resurser) som är erforderliga för att lyckas på fältet (i skolan) där det stängigt finns en kamp om vad som ska anses värdefullt för att använda Bourdieus terminologi. Redovisningen inleds med en diskussion om skolan som fält för att följas av en diskussion som utgår från de tre forskningsfrågorna som presenterades i syftet.

Skolan som ett socialt fält

Ett socialt fält är, menar Broady (1988) en symbolisk plats där olika positioner agerar och försöker göra vinster. På fältet pågår också som tidigare nämnts en ständig kamp om det som anses vara värdefullt, om kapitalen. Broady talar också om pedagogerna som dominerande på skolfältet, de som bestämmer och upprätthåller de regler och normer som finns i skolan (Broady, 1998). I pedagogernas uttalanden kan denna kamp exemplifieras av den oenighet som tycks råda inom kollegiet på de båda skolorna om hur arbetet med skolfrånvarofrågan hanteras men också i hur man bemöter elever (beskrivningskategorin Ett oenigt kollegium). Informanterna gav intrycket av det fanns stora skillnader i elevsyn vilket kunde bidra till att vissa elever kände större främlingskap och allt för höga krav i skolan. Oenigheten och kampen mellan pedagogerna handlar således inte bara om hur man ska arbeta utan också om vilka värderingar som ska gälla, vad som ska anses värdefullt.

Pedagogernas uppfattningar av skolfrånvaro

Skolfrånvaro som avsaknad av kulturellt kapital

Det kulturella kapitalet kan kopplas till beskrivningskategorin *svårigheter hos eleven*. När begreppet används i skolan kan det enligt Bourdieu avse det språkbruk en elev har, grad av allmänbildning samt om läraren uppfattar eleven som motiverad och studiebegåvad (Broady, 1988). Kulturellt kapital kan också förstås som möjligheternas respektive omöjligheternas struktur det vill säga hur framgångsrik en elev kan bli i sin utbildningskarriär. Detta kom i denna studie till uttryck när informanterna talar om att det är klart att en elev får svårigheter när den inte ens kan grundläggande geografi eller har dåligt språk. Pedagogernas uttalanden tyder på att de uppfattar eleverna som studieovana och med låg motivation. Det kulturella kapital som är oumbärligt för att nå framgång på fältet blir för de skolfrånvarande eleverna svåruppnåeligt (Broady, 1988).

Skolfrånvaro som avsaknad av socialt kapital

Broady (1988, 1998) menar att Bourdieus sociala kapital består av det nätverk och de kontakter en individ har. Den tidigare forskningen har visat att elevers familjesituation många gånger kan vara en av de bakomliggande orsakerna till hög frånvaro (Corville et al., 1998 och Kim & Page, 2012; Martell & Teasley, 2004;). En avsaknad av det sociala kapital som ens familj utgör kan ge en förståelse för beskrivningskategorierna *svag föräldraförmåga*. Det sociala kapitalet kan också kopplas till beskrivningskategorin *svag anknytning* då Corville et al. (1998), Haynes et al. (1997), Strand (2013) samt Öhmans (2007) studier visat att de relationer en elev har i skolan har betydelse för frånvaron.

I Bourdieus studier har han fokuserat på hur de sociala relationerna påverkar en individs position på ett fält, det vill säga hur en elevs familjebakgrund kan avgöra hur väl den utvecklar det symboliska kapital som är önskvärt i skolan (Broady, 1988). Detta kan sättas i relation till det såg att många av eleverna som de identifierades som skolkare levde i en utsatt livssituation. I intervjuerna som

gjordes i denna studie var detta också något informanterna angav som skäl till frånvaron. Då informanterna mött både barn och ungdomar som levde med missbrukande föräldrar eller med föräldrar som själva led av psykisk ohälsa men också föräldrar som undergrävde skolans auktoritet.

Som tidigare nämnts har flera studier lyft fram att det är betydelsefullt för elever med en problematisk frånvaro att ha god anknytning till både pedagoger och andra elever. En svag anknytning kan utgöra den utlösande faktorn och ibland förklara uppkomsten av frånvaron (Adams et al, 1998; Crain-Dorough, 2003; Haynes et al. 1997; Strand, 2013; Öhman, 2007). Detta gick också att identifiera i intervju svaren. Informanterna uppger att skolfrånvaron kan vara orsakad av att eleven inte känner någon tillhörighet i skolan, att den inte har det sociala kapital som behövs. En av informanterna kopplar detta till bemötandet i klassrummet medan andra lyfter de elever vars umgänge kan göra att de hellre uppehåller sig i korridorerna.

Under avsaknad av det sociala kapitalet och relationer kan också mobbning diskuteras då det är en vanlig orsak till skolfrånvaro (Gastic, 2008;). Utanförskap och mobbning är svårigheter som flera av informanterna tar upp. Att inte ha kamrater och att stor energi får läggas på att undvika obehagliga möten kan utgöra grunden till en problematisk frånvaro med stora akademiska kostnader för individen.

Intervju svaren kan tolkas som att det kring de skolfrånvarande elever ofta uppstår en känsla av vanmakt som gör att enskilda pedagoger upplever sitt uppdrag med eleverna som alltför svårt och gärna vill lämna över ansvaret till någon annan. Detta i sin tur gör att relationerna på skolan ytterligare försämras och till slut kan det leda till att eleven blir helt skolfrånvarande.

Skolfrånvaro som ett oförenligt habitus

Elever har i utgångsläget olika tillgång till de för fältet önskvärda kapitalen och sen kan pedagogerna överbrygga dessa skillnader och utveckla tillgången eller så kommer tillgången att avgöra hur framgångsrik en elev blir i skolan (Broady 1998; Isling-Poromaa et al. 2012). Isling-Poromaa et al. (2012) menar att ett önskvärt skolhabitus består av en kombination mellan att agera enligt förväntningarna, förstå sociala koder och att ha rätt stöd och förväntningar hemifrån.

Skolhabitus kan alltså förstås som beteendekoder och spelregler och i relation till pedagogernas tal kring olika psykiatriska diagnoser (depressioner, separationsångest autism och adhd) kan dessa svårigheter tolkas som ett grumligt eller oförenligt habitus. En psykiatrisk diagnos eller läs- och skriv- och räknesvårigheter gör att elever ofta behöver tillrättalägganden i undervisningen och i klassrummet. Skolan måste anpassas för att eleven ska ha en möjlighet att lyckas annars kan diagnoserna göra att elever uppfattar skolan som för svår (Ek & Eriksson, 2013 och Kearney, 2007). Att det ställs för höga krav i förhållande till elevens förmåga som i sin tur kan leda till att eleven får ett avvikande beteende som kan göra att pedagogerna uppfattar en elev som störande eller med dålig attityd. Detta kan utifrån Broady (1998) och Isling-Poromaa et al (2012) beskrivningar av skolhabitus också vara en aspekt av ett oförenligt eller grumligt habitus.

Ytterligare argument för att använda begreppet oförenligt habitus för att förklara de uppfattade orsakerna bakom skolfrånvaron är den brist i självförtroendet som flera informanter uppger som en anledning till att elever

får en problematisk frånvaro. Habitus utgör i förlängningen en grund till vad personen tror är möjligt (Broady, 1998; Isling-Poromaa et al, 2012). Elever med hög skolfrånvaro beskrevs i intervjuerna som obekväma och med dålig attityd och låg självkänsla av de intervjuade pedagogerna. Sammantaget kan dessa uttalanden tolkas som elever med ett grumligt oförenligt habitus inte förstår spelets regler och därför har svårt att få en lyckad skolkarriär.

För att sammanfatta diskussionen kring kapital och habitus i relation till skolfrånvarande elever tyder intervjuaren på att för ha framgång i skolan behöver en elev ha ett kultiverat språk, vara allmänbildad och ha personliga egenskaper som gör att det blir lättare att lyckas (Broady 1988, 1998; Isling-Poromaa et al. 2012). En elev ska kunna arbeta självständigt i en ibland stökig miljö. Den ska kunna vänta och framförallt respektera den auktoritet som lärarrollen ger. För att klara detta behöver en elev tillgång till en rad resurser (kapital) och en tro på den egna förmågan och att utbildningen leder till framgång senare i livet (vinster på fältet). Att inte besitta eller kunna uppfylla det som förväntas av en kan bli ett så stort misslyckande att deltagandet på fältet eller i skolan känns omöjligt då det inte skulle ge någon vinst. I intervjuerna framkommer det att de elever som pedagogerna mött med hög skolfrånvaro inte haft tillgång till de resurser den behövt. Det kan vara otillräckliga kunskaper, att inte kunna uppföra sig eller ha föräldrar som inte stöttar och ser värdet i en skolutbildning.

Pedagogers handlingsberedskap

Resultatet på de frågor som gällde arbetet med skolfrånvaron kunde tolkas så att två beskrivningskategorier kunde urskiljas. Den första härleds tillbaka till Bourdieu (1977) och Broady (1988, 1998) som menar att skolan har två funktioner, dels att utveckla och förmedla de i samhället erforderliga kulturella kapitalet dels att sortera elever. Pedagoger blir de som omedvetet bevarar kulturen och anger vad som är värdefullt på ett fält, i detta fall de skolor som studien utfördes på. Den första beskrivningskategorin benämndes som *Inte mitt ansvar*. Den andra beskrivningskategorin fick gå under benämningen *Skolan måste bli bättre*.

De svar som sorterades under kategorin att *Inte mitt ansvar* tolkas som en syn på lärarrollen som främst bevarande och sorterande. Deras arbete var att stötta de elever som var i klassrummet och kunde följa de normer som fanns där. Elever med hög frånvaro kunde med fördel hanteras av någon annan.

Få av de intervjuade pedagogerna reflekterade över att det kunde vara skolans otillräckliga stöd som kunde utgöra den bakomliggande orsaken till skolfrånvaron. Detta trots att flertalet studier (Crain-Dorough, 2003; Strand, 2013; Öhman, 2007) på området pekar ut detta som en betydande aspekt när skolfrånvaro diskuteras. Det otillräckliga stödet i sig kan utgöra orsaken till det flera informanter beskriver som problemet: nämligen att eleverna upplevs sakna motivation. Detta kan tyda på att pedagogerna inte ser det som sin uppgift att kompensera för de svårigheter eleverna kan ha vilket kan tolkas som ett symboliskt våld utifrån Bourdieus begrepp (Bourdieu, 1999; Broady, 1998). Eleverna ska anpassas efter den planerade undervisningen istället för tvärt om.

De uppfattningar som sorterades under *Skolan måste bli bättre* visar att det även finns ett annat perspektiv på pedagogens roll. Ett synsätt där pedagogerna prioriterar och lyfter fram elevernas möjlighet att utveckla och öka värdet på de förmågor och kapital de kommer till skolan med. Detta synsätt ligger också i

linje med de intentioner kring inkludering som finns uttryckta i skolans styrdokument.

Känner en elev trygghet och anknytning blir deras vilja att stanna kvar i skolan och i klassrummet högre även om den tycker att innehållet är svårt (Adams et al, 1998; Crain-Dorough, 2003; Haynes et al. 1997; Strand, 2013; Öhman, 2007). Denna aspekt av arbetet med skolfrånvaro lyftes upp av en av informanterna som kopplade hög frånvaro till bemötande och förhållningssätt. Detta uttalande tyder på att en höjning av en elevs kapital både kan motverka skolfrånvaro och gynna arbetet med att få tillbaka elever till skolan.

Förhållandet mellan sättet att uppfatta skolfrånvaron och handlingsberedskap

Att fokusera på pedagoger blir intressant då det enligt Broady (1998) är de som dominerar fältet. Detta kan också formuleras som att det är pedagogerna som skapar strukturen och de osynliga reglerna som finns ute på skolorna. Resultatet av denna studie visar att det kan vara just dessa uttalade krav som kan utgöra orsaken bakom att elever hamnar i en problematisk frånvarosituation. Denna tolkning görs med anledning av att informanterna uppfattade det som att kraven i skolan var en bidragande orsak till elevers frånvaro. Krav som eleven inte har förmåga att uppfylla. Utöver det var det flera pedagoger som berörde strukturen i skolan. En informant till och med satte ord på det när den talade om det traditionella sättet.

Även pedagogerna i studien ger en mångfacetterad bild av orsakerna bakom skolfrånvaron vilket beskrivningskategorierna i utfallsrummet tyder. Trots det kopplas svårigheterna till eleven, dess umgänge eller familj. Den oförmåga som pedagogerna beskriver kan utifrån Bourdieus begrepp förstås som en avsaknad av nödvändigt kapital och därav ett oförenligt eller grumligt habitus då kapitalet förkroppsligas i en persons habitus (Börjesson, 2002). I mötet mellan fältet och individernas habitus skapas en dissonans där eleven till slut väljer bort skolan och klassrummet.

Resultatet av intervjuerna tyder på att det finns ett samband mellan den elevsyn som placerar elevers svårigheter hos individen och hur pedagogerna såg på arbetet med skolfrånvaro. För även om informanterna kunde se att eleverna inte var rustade för att klara arbetet i klassrummet tycktes det finnas få tankar om hur undervisningen och skolmiljön skulle kunna förändras och anpassas efter elevens behov.

Sammanfattning

Utifrån pedagogernas uppfattningar kan skolfrånvaron förstås som ett mångfacetterad och ofta komplicerat fenomen som har många orsaker, där eleven eller dess familj blir främsta bärare av svårigheterna. Med utgångspunkt i Bourdieus begreppsapparat kan uppfattningarna av skolfrånvarons bakomliggande orsaker ge intryck av att eleverna tillskrivs vissa egenskaper som kan tolkas som en avsaknad av kapital och som ett oförenligt grumligt habitus. En otillräcklighet som inte alla gånger kompenseras för på de undersökta skolorna. I studien iaktas också ett möjligt samband mellan denna elevsyn och att pedagogerna skjuter över ansvaret på någon annan, en kategorisk syn på skolans arbete. Det vill säga en fokusering på det enskilda barnets svårigheter och vilken effekt dessa har på skolgången. Resultatet av denna studie kan dessutom tolkas som att pedagogerna i stor utsträckning

känner till och kan identifiera orsaker bakom skolfrånvaron men känner sig mer förtrogna med den sorterande rollen än med den utvecklande och kompensande. Detta indikerar att pedagogerna behöver öka sin kompetens och få möjlighet att problematisera relationen mellan elevers bakgrund och skolans uppdrag att möta och utveckla alla elever på ett jämlikt sätt.

För att spetsa till det: Hur ska skolan och lärare med medelklassbakgrund och där tillhörande mängd kulturellt kapital kunna möta barn och ungdomar som inte alls kan leva upp till de krav skolan ställer?

Denna studie har inriktats på pedagogerna och deras uppfattningar. Det vore intressant att forska vidare och göra en liknande studie med skolfrånvarande elever. Hur förhåller de sig till de krav som ställs i skola? Vilka kapital ser de som åtråvärda/ nödvändiga för att klara skolan och hur förhåller de sig till dessa?

Referenser

- Alexandersson, M. (1994). Den fenomenografiska forskningsansatsens fokus. i B. Starrin, & P.-G. Svensson (Red.), *Kvalitativ metod och vetenskapsteori* (s. 111- 139). Lund: Studentlitteratur.
- Allodi, M. W. (2007). Children with cognitive disabilities in a Swedish educational context: reflections from a case study. *Disability & Society*, 22, (6), 639- 653
- Bourdieu, P. (1997). *Praktiskt förnuft*. Göteborg: Daidalos.
- Bourdieu, P. (1999), *Den manliga dominansen*, Göteborg: Daidalos.
- Boylan, R. L., & Renzulli, L. (2014). Routes and Reasons Out, Paths Back: The Influence of Push and Pull Reasons for Leaving School on Students' School Reengagement. /electronic version/ *Youth & Society*, 18, (2014), 1-26. doi:10.1177/0044118X14522078
- Broady, D. (1988). Kulturens fält. Om Pierre Bourdieus sociologi. *Masskommunikation och kultur*, Nordicom-nytt/Sverige Nr 1-2 (1988) ss. 59-88.
- Broady, D. (1998). Kapitalbegreppet som utbildningssociologiskt verktyg. i R. J. Bjerg, *Pædagogik — en grundbog til et fag*. Köpenhamn: Hans Reitzels Forlag,.
- Börjesson, M. (2002). *Det naturliga valet. En studie i studenters utbildningsval och livsstilar*. SEC Research Reports/Rapporter från Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi, No. 11 Uppsala: Uppsala universitet.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2012). *Research Methods in Education*, 7th edition. London and New York: Routledge
- Corville- Smith, J., Ryan, B. A., Adams, G. R., & Dalicandro, T. (1998). Distinguishing Absentee Students from Regular Attenders: The Combined Influence of personal, Family, and School Factors. *Journal of Youth and Adolescence*, 27, (5) 629- 640.
- Crain-Dorough, M. L. (2003). *A study of dropout characteristics and schoollevel effects on dropout prevention*. Avhandling för doktorexamen, Louisiana State University, 2003.
- Ek, H., & Eriksson, R. (2013). Psychological Factors Behind Truancy, School Phobia, and School Refusal: A Literatur Study. /Electronic version/. *Child & Family Behavior Therapy*, 35,(5), 228-248. doi: 10.1080/07317107.2013.818899
- Gastic, B. (November 2008). School truancy and the disciplinary problems of bullying victims. *Educational Review*, 60, (4), 391-404.
- Haynes, N. M., Emmons, C., & Ben-Avie, M. (2010). School Climate as a Factor in Student Adjustment and Achievement. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 8, (3), 321-329.
- Hirschi, T. (1998). Social Control Theory. F. P. Williams, & M. D. McShane (Red.), *Criminology Theory* (s. 289-312). Cincinnati: Anderson Publishing Co.

- Kearney, C. A. (2008). School absenteeism and school refusal behavior in youth: A contemporary review. *Clinical Psychology Review*, 28,(3), 451-471.
- Kim, H. Y., & Page, T. (2012). Emotional Bonds with Parents, Emotion Regulation, and School-Related Behavior Problems Among Elementary School Truants. *Journal of Child and Family Studies*, 22,(6), 869-878
- Kroksmark, T. (1987). Fenomenografisk didaktik. *Didaktisk tidskrift*, 17,(12),1-50
- Kvale, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, S. (1987). *Kvalitativ analys- exemplet fenomenografi*. Linköping: Studentlitteratur.
- Lundqvist, C. (2010). *Möjligheternas horisont, Etnicitet, utbildning och arbete i ungas berättelser om karriär*. Avhandling för doktorsexamen, Linköpings universitet, 2010. Linköping: Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier.
- Marton, F. (1981). Phenomenography: Describing conceptions of the world around us. *Instructional Science*, 10(2), 177-200.
- Minkinen, J. (2013). Associations between school-related factors and depressive symptoms among children: A comparative study, Finland and Norway. /Electronic version/. *School Psychology International*, 35(5), 463-474. doi:10.1177/0143034313511008
- Nilsson, I. (2013). *Teknikstöd i skolan*. Stockholm. Hjälpmedelsinstitutet.
- Olesen, S. G. (2004). Pierre Bourdieu. S. G. Olesen, & P. M. Pedersen (Red.), *Pedagogik i ett sociologiskt perspektiv* (s. 141-170). Lund: Studentlitteratur AB.
- Poroma, P. I., Holmlund, K., & Hult, A. (2012). Om betydelsen av skolhabitus i högstadietrakten. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 17, (1-2), 45-60.
- Strand, A.-S. (2013). *Skolk ur elevernas och skolans perspektiv*. Avhandling för doktorexamen, Högskolan i Jönköping, 2013. Göteborg: Högskolan i Jönköping.
- Teasley, M. L. (2004). Absenteeism and Truancy: Risk, Protection, and Best Practice Implications for School Social Workers. *Children & School*, 26, (2),117-128.
- Vetenskapsrådet. (2011). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm.
- Vinnerljung, B., Berlin, M., & Hjern, A. (2010). *Socialrapport*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Åkerlind, G. (2005). Phenomenographic methods. I. J. Bowden, & P. Green (Red.), *Doing developmental phenomenography* (s. 103-127). Melbourne: University Press.
- Öhman, J. (2007). *"Ingen bryr sig ändå...": En utredning om drop-outs och skolpersonals syn på stödprocesserna i dagens skolsamfund*. Avhandling för doktorexamen, Helsingfors universitet, 2007. Helsingfors: Helsingfors universitet.

BILAGA 1: Missiv till intervjupersoner

Hej,

jag studerar just nu en kurs i pedagogik på avancerad nivå vid Mittuniversitetet. I kursen ingår det att skriva ett självständigt arbete. Detta har jag valt att göra med fokus på pedagogers uppfattningar kring skolfrånvaro och den handlingsberedskap som pedagoger anser vara nödvändig.

Jag vill ta reda på om det finns något samband mellan synen på skolfrånvaron och de strategier pedagoger har för att möta dessa elever.

Intervjun tar mellan 30-45 minuter och jag kommer gärna ut till skolan.

Vid intervjun följer jag Vetenskapsrådet forskningsetiska principer. Detta innebär att deltagandet är frivilligt och du har rätt att avbryta ditt deltagande när helst du vill. Avseende konfidentialiteten kommer intervjuerna att spelas in men raderas efter transkribering. Intervjuerna kommer också koda för att göra en identifiering omöjlig. Resultatet kommer endast att användas i denna studie.

Om du har några frågor eller funderingar är ni välkomna att kontakta mig för mer information.

Hoppas du har möjlighet att delta.

Med vänliga hälsningar

Ingela Åhslund

Min mailadress

Mitt telefonnummer

BILAGA 2: Intervjuguide

Information

- Syfte
- Tidsramar
- Frivillighet
- Konfidentiell hantering

Bakgrund

- I vilka ämnen undervisar du??
- Hur länge har du arbetat på denna skola?
- Vad har du arbetat med tidigare?

Upplevelse/uppfattning om

fenomenet skolfrånvaro

- ❖ Beskriv vad du tror är orsaken till att elever har hög frånvaro?
- ❖ Kan du ge ett exempel på när det är viktigt att arbeta med hög frånvaro?
- ❖ Är arbetet med skolfrånvaro något som ni diskuterar på skolan?
- ❖ Beskriv skolans förhållningssätt i frågor kring skolfrånvaro?

Handlingsberedskap

Strategier för att motivera eleverna tillbaka

- ❖ Kan du beskriva ett fall där du arbetat med elevers frånvaro?
- ❖ Hur tycker du att ett idealiskt arbete med skolfrånvaron skulle se ut
- ❖ Vilket är de största skillnaderna mellan hur ni arbetar idag och hur du skulle vilja att ni arbetade?
- ❖ Vilket råd skulle du vilja ge andra lärare när de får en elev med omfattande frånvaro

Dessa frågor är huvudteman som kan följas av frågor typ:

Hur/ vad menar du, kan du förtydliga?

Kan du ge ett exempel?

Vad blev bra/ mindre bra?